

derzne, temu očitno in naravnost nasproti postaviti se. Še „Oesterreicherica“, stara sovražnica Slovanov, mora priznati, da so slovenske želje „gewissermassen berechtiget“, se vé da ne brez nekterih „wenn“ in „aber“, ki razodevajo, da so Slovenci vendar le molčali.

Toda tudi med našimi rojaki je marsikteri, ki, priduševaje se, da je dober Slovenec, da želi slovenskemu narodu omiko in po omiki blagovitost, spolnitev zlasti 2. člena omenjene prošnje tako utesnuje in ji postavlja take pogoje, da bi jo po njegovem sedanjem rodu do dobrega težko kdaj učakal. Zlasti to velja za nekatere naše sodnike in druge cesarske postavljence, kateri, terdeč, da poglavitnemu cilju službe morajo umakniti se vsi drugi, tudi národní oziri, in misleč, da je za dosego rečenega cilja treba jezika Bog vé kako uglajenega in literature celemu svetu znane, radi odsvetujejo vpeljanje slovenščine v pisarnice, zdaj za to, ker ni dovolj pripravnih ljudi, zdaj zopet, ker jezik sam še ni za kaj tacega godan.

Kdor je leto za letom opazoval, kako se je slovenski jezik po knjigah, po časnikih, sosebno pa po devetnajstletnih „Novicah“ razvijal, trebil in bogatil, — kdor iz skušnje vé, da je ni več stvarce, ktera bi se ž njim ne dala umnemu človeku dopovedati, — komur je znano, da so brez malega vse postave poslovenjene precej dosledno in v pisavi, kakoršno „Novice“ po svetu širijo, da je na svetlo dana juridično-politična terminologija, da tudi veliki nemško-slovenski besednjak celó politično in pravoznansko besedstvo v sebi ima, ta nikoli ne bo le malo pobál se ne za jezik, da bi za pisarnice ne bil priležen, ne za naše ljudi, da bi jim, če so krepke volje in rodoljubnega serca, bilo kaj težavno poprijeti se ga v svoji službi.

Res je pa nasproti, da se ta težavnost mora zdeti nezrečena in nepremagljiva tistim in le tistim, kateri, podobni unemu basenskemu zaspancu cele stoletja v jami preležavšemu, za vés ta slavni napredek in razcvet slovenskega jezika in slovstva v zadnjih letih nič ne vedó in kateri porabljalnost in pripravnost jezika samo po svojem znanji merijo in sodijo!

Preudarimo tú nekoliko: ali je to delo res tako težko? Toda pred naj se ob kratkem pové, kaj rečena prošnja na to stran hoče. Prosilo se je, da bi cesarskim gosposkam po slovenski deželi za naprej ne bilo več dopuščeno, slovenskih vlog samo za to, ker so slovenske, zavračati ali pa z neslovenskim odgovorom reševati, temoč, da bi na vsako slovensko prošnjo imel iz pisarnice slovenski odgovor priti. Še se je prosilo, da bi politične, finančne in sodne gosposke Slovencom, ki družega jezika ne znajo, vse naročila in vabila v slovenskem jeziku pisane pošiljale, da bi se takošni Slovenci pred gosposko ne samo slovenski izpraševali, ampak da bi se vsako takošno izpraševanje tudi po slovensko zapisovalo, in zadnjič, da bi se pri očitnem obravnavanju vse po slovensko razpravljalo in govorilo, da bi tako veljala prava ustmenost in očitnost za vse poslušavce.

Nihče pa ni prosil ne za prepoved nemščine sploh, ne za postavu, po kateri bi več noben slovenski advokat ne smel podati nemško pisane tožbe, ali po kateri bi se tudi v notranji službi gosposk in v dopisovanju med gosposkami ne smela nemščina rabiti.

Ali bo tedaj res toliko truda, toliko pota pri tem?!

Vzemimo najpred odgovore ali odpise na pismene vloge. Vemo, da se dajo za vsako versto taci odpisov napraviti izgledki (formularji), ki z malimi premenami in dostavki veljajo za vsak primerljaj, ker nam je znano, da taci nemških formularjev imajo na kupe pisarnice ne samo cesarskih gosposk, temuč tudi notarjev in advokatov; očitno je pa tudi, da že prošnja sama večidel kaže in na roko daje odgovor in njegove besede (tako se na pr. sodba mora deržati natanko tožbenega zahtevka) in da je tú večidel mogoče shajati z golim znanjem gramatike.

Enakošna je z naročili in vabili, ki jih gosposke

same od sebe dajejo. Tudi tukaj bodo pomagali dobro napravljene izgledki (kakor jih gosposke po nemško navadno že natisnjene imajo). V kakih posebnih primerljajih pa ne bo treba družega, kakor razločno in umevno po domače povedati, kar se hoče, ker zvita in z nerazumljivimi tujkami ali pisarskimi novinkami prepletena pisava ni v nobenem jeziku hvale vredna.

Da je dalje, kar se tiče izpraševanja, veliko lažje besede izpraševancove zapisovati tako kakor so bile izgovorjene, to je po slovensko, namesti vsegdar mudnega, trudnega in zraven tega še nevarnega prestavljanja na nemški ali talijanski jezik, — to nam mora vsak umen človek berž priterditi. Vsaj velja tukaj pred vsemi to pravilo, da gré zapisovati besede tako, kakor jih je kdo govoril.

Za govore zadnjič pri očitnih razpravah bo vselej (ne gledé na jezik) treba nekoliko pripravljati se. Da je pa slovenski jezik pripraven, gladek in lepoglasen za vsak govor tudi od najviših reči, lahko se prepričamo v marsikteri slovenski cerkvi.

Ne vidimo toraj nikake nepremagljive overe, ktera bi branila vpeljati precí slovenščino v pisarnice do tiste stopnje, kakor večkrat omenjena prošnja želi. Dosti je, da se reč z resno krepko voljo enkrat začne in da se nekatere priprave storé, zlasti da se izdajo po državnem zakoniku in družih slovenskih postavah dosledno sestavljeni slovenski formularji za vsakršne odpise, odloke, naloge in naročila. Teh formularjev pa je potreba, da dobimo čist in lep službeni jezik, ne pa kakošne zmešnjave in da nam se službeni jezik preveč ne razide in ne spakedra. Če imajo Nemci take vodila, zakaj bi jih mi ne imeli?

Pa naj bo začetek tudi težaven, začeti se mora, in kar bi že v službenem besedstvu bilo nerazločnega, dvomljivega in omahljivega, to bo delo samo koj ustanovilo in določilo za terdno.

Še nekaj. Enakopravnost je na novo zagotovljena vsem narodom in gospod državni minister je našim izročnikom slovenske prošnje odkrito povedal, da njena spolnitev sama po sebi sledi iz nove uredbe našega cesarstva. Ne čakajmo zastran tega nikacih postav. Vsaj imamo marsikterega rodoljubnega notarja in advokata po Slovenskem, — kaj ko bi mi začeli precí z malimi slovenskimi vlogami! Težko bi ktera gospóska dandanašnji spodtikala se zgolj nad jezikom, pa če bi se tudi, — stoji odperta pot pritožbi do viših gospósk in do ministerstva, ki bi tako zadobilo priliko, izreči enkrat uredoma, kaj in kako v tem misli in hoče.

M.

Kdo je kriv?

V poslednjem našem listu smo omenili sostavek v „Ost u. West“, ki tako zmerno pa tudi tako od konca do kraja resnično zagovarja slovanski narod, da ga moramo podati našim bravcom.

Pred 70 leti se je slišal mogočni glas v francoskem narodnem zboru: „Svobodni hočete biti, pa še mogoče vam ni, pravičnim biti!“

Od leta 1848 smo se sto in stokrat teh besed spomnili, največkrat pa zdaj, kar imamo nekako svobodnejše politično gibanje v Avstrii. Povsod, kamor se ozremo, vidimo nekako rinjenje in hrepenjenje po svobodi, po svobodnem narodnem in političnem razvitku — al, bodi Bogu milo! le malokdaj nahajamo, da bi se strinjal s tem čut za pravičnost, ktera tudi drugim priznaja to, česar kdo sam sebi želi in za-se terja.

„Samoljubnost (egoizem) je človeku prirojena, in tudi najboljši človek se je ne more čisto ubraniti — to je tolažba, ko vidimo, da ne gré prav na svetu, kakor bi imelo biti. In kar velja od posamnih ljudi, velja tudi od celih narodov, kateri so po spričevanju zgodovine samo po samoljubnosti veliki postali. Kar čez to sega, je nezgodovinska sanjarija in ne gré ji nobena veljava.“

Zoper bitstvo človeške nature se boriti, nobenemu pametnemu v mar ne pride; pač pa zoper njene izrastke; za pravico se poganjati, ni treba človeku sanjaču biti. Temveč mislimo, da je to naloga vsacega, zlasti tistih mož v Avstrii, ki deržijo vladno kermilo v rokah.

Boji političnih strank v avstrijskem cesarstvu se ujemajo tako zlo z narodnimi zadevami, da moremo o njih samo v tem oziru govoriti. Nekatere narode ima svet kar naravnost za take, kakor da bi nekatere politične pravila samo le na njih ramah slonéle. Od Nemcev, Italijanov, Magjarov in tudi od Poljakov svet kar naravnost misli, da so „liberalni“, od ostalih Slovanov in Rumunov pa, da so lizúni in se svetlobe bojé. Zato povzdigujejo une, te pa pred svetom očitno černijo.

To se že z zdravo pametjo ne ujema, in tudi zgodovina zopergovarja temu. Iz zgodovine vidimo, da so bili v Avstrii ravno Nemci najvolneje orodje absolutizma in narodnega zatiranja posebno Slovanov in Magjarov, in da so Italijani na severnem in izhodnem obalu jadranskega morja ravno tako ravnali s Slovani, kakor Magjari s Slovani in Rumuni, ali Poljaki z Rusini. Samo izgovori niso bili povsod enaki, ravnanje pa je bilo tu kakor tam enako.

Nečemo nikogar dolžiti, samo z zgledi hočemo pokazati, kako krivično je tako ravnanje.

Narodu, katerega tlači kak drug narod, je vse eno: ali si sposoji ta narod svojo dozdevno pravico samo odtod, da pravi, da je mogočen, ali pa da se hlina z lepo zvonečimi frazami, češ, da omiko razširja („kulturmission“), ali da je posebno sposoben za državno življenje; vsi drugi narodi pa so le muhe (ohne besondere Befähigung zum Staatsleben). Kjer vlada narodno ali politično tlačenje, ondi gotovo „liberalizem“ ali svobodoljubje ni doma. Ravno tako ne bo mogel nihče terditi, da kak narod že ima hlapčevski duh, ker se upera zoper to, da ohrani svojo lastno ceno. Pa vendar se godi to in uno.

V poslednjem stanju se nahajamo mi Slovani. Nesrečne politične razmere so odperle našim sovražnikom povsod duri in vrata do nas, in prisiljeni smo bili, braniti se. Skoraj vse ljudstva našega naroda so to storile, pa so večidel obnemagale v tej brambi. Sto- in stoletja naše zgodovine so žive priče našega junaštva v terpljenji in poterpljivosti. Nazadnje smo začeli dramiti se in spoznavati, da bi nas bila ta terpežljivost v nič spravila; začeli smo terjati, kar smo kot svojo pravico spoznali, — na noge stopati, pa plaho, opotekaje se, kakor bolnik, kateri po hudi bolezni pervikrat s postelje gré. In vsi so zakričali zoper nas, kakor če bi že to bilo krivica, da živimo na svetu. Ako smo terjali priznanje našega življenja, so nas že psovali rekoč, da ropamo svetinje družim narodom. Ako smo terjali naše človeške in državljanske pravice, smo bili puntarji zoper državo, ktera nam jih ni hotla dati. Ako smo se branili krivice, ktera se nam je delala, smo bili rakovci (reaktionärji), zoperniki svobode in napredka: — z eno besedo, naj smo počeli karkoli, nikoli nismo mogli prav storiti svojim protivnikom.

Samo eno reč naj omenimo tukaj, namreč jezik. Koliko se je mogel naš narod že boriti samo zavoľjo jezika! Silili so nam nemški, italijanski, magjarski jezik — vse v imenu civilizacije in svobode, kakor da bi se dala svoboda le s pomočjo tujega jezika doseči, omika pa bi nemogoča bila, če bi svojega jezika ne zatajili. Te boje za naš materni jezik, ki jih imamo dandanašnji, bo svobodno ljudstvo prihodnjih časov komaj zapopadlo; čudili se bojo naši zanamci, da je kaj takega mogoče bilo!

Čez dvajset let že prosimo in prosimo, da bi se naš materni jezik vpeljal v šole in v kancelije, kakor če bi šlo za kako neskončno privilegijo, ne pa za naravno pravico, kar se ume že samo po sebi. In kako mala peščica našega naroda je le to samo dosegla! Naši slovenski bratje morajo na tavžente podpisov za peticijo nabirati, ktera prav

za prav nič družega ne terja, kakor le priznanje večnega prava, — pa kako jih napadajo protivniki vražji! Serbi in Hrvatje so se mogli kervavo bojevati, da so si to pravo zavarovali. Poljaki in Rusini se preperajo o tem, in Čehi se pisano gledajo z Nemci zavoľjo tega. Kaj! ali res ne more Avstrija, ali ne more Ogersko obstati, če se Slovanom njih pravica dá? Kaj morejo celi narodi pokončani biti, ker ne govorijo jezika, katerega govorijo oni, s katerimi prebivajo?

Samo eno reč narodnih prepиров smo tukaj navédli, da pokažemo, kako malo čutja za pravičnost je med narodi. Slovani niso nikjer in nikdar nikoli hotli svojega jezika drugim narodom posiliti — pa vendar kričé vse zoper nje, kakor da bi hotli Nemce, Italijane in Magjare v Avstrii poslovaniti in svobodo svetá v žlici vode utopiti!

Ako se smé narod naš le s ktero narodno čednostjo ponašati, je gotovo ta, da je pravičen do prijatlov in zopernikov svojih. Preveč in predolgo smo terpeli krivico in nadloge, da bi ne čutili in ne vedili, kako težko je, jo terpeti. Ako hočete, da zgodovino te bridke preteklosti nam vsem v prid pozabimo, je pred vsem treba, da nas z novo krivico ne opominjate prestanih nadlog!

Dopisi.

Na Dunaji 19. maja. (Obraz deržavnega zbora). Kdor je bil katerikrat na Dunaji, se bo spomnil na „Glaçis“, ki obdaja mesto in ga loči od predmestij. Na tem prostoru pred „Alservorstadt“ so sozidali poslopje za seje deržavnega zbora, ki se je, kakor je znano, 29. dan p. m. začel. Kerstili so eni to poslopje „hišo poslancov“, eni „hišo prostakov“ (Haus der Gemeinen) in neki znan, pa malo ustavoljubljen plemenitaš: „Šmerlingovo gledišče“. Reči se more, da za potrebo so ga v kratkem času dobro doversili; tudi za sposobni komfort poslancov in za javnost se je zadosti skerbalo. Klopi za zbornike so v polmesečnem krogu vredjene, da so poslanci vsi z obrazom obernjeni v predsedništvo, ktero ima sedež pri velikih vratih z dvema predsednika-namestnikoma, štirimi zapisovavci in s 4 stenografi. Deževalo je in pust veter je pihal 29. aprila, ko so se poslanci ob 11. uri v cerkev sv. Štefana podali sv. duha na pomoč klicat, da bi jih razsvetlil in jim pripomočke naznanil, kako bi se Avstrija iz strašne kernice rešila, kamor je v pretečenih 10 letih zabredla. O poldne so se podali v parlament (zbor). Nemški centralisti, na čelu dr. Giskra (iz Moravskega) in dr. Mühlfeld (iz Dunaja) so posedli levico; velika množica jih je, ker šteje poslance iz nemške Bohemije, Moravskega, Šlezkega, obeh Avstrij, Solnograda, Štajarskega, Koroškega, Krajskega (dr. Toman se ni po misli in djanji, temuč zavoľjo rojakov svojih tje vsedel). V središču (centrum) pa sedijo Tiroljci, Goričani, nekteri Dalmatinci in škof Litvinović s svojo gardo, ki obstoji iz 8 rusinskih kmetov, ki ne besedice nemškega ne razumejo. Na desno so se vsedli federalisti iz Českega in Moravskega pod vodstvom dr. Rieger-a, dr. Klaudij-a in dr. Pražak-a. — Zbornice predsednik je dr. Hein, znan iz deržavnega svetovavstva preteklega avgusta, kjer se je popolnoma kompromitiral s svojim slovesnim zavarovanjem proti Maager-jevemu „sila prederznemu“ nasvetu, da se Avstrii sposobna ustava dá. Na videz je lepo rejen in spominja na rajncega, tu zeló glasovitega kerčmarja iz Hetzendorf-a; kakor predsednik se je dozdej skazal zlo zlo lesen z zvončkom se; kaj rad igra, pri vsaki priliki zabinglja in pa, če je mogoče, slovanskim poslancom besedo vzame. Na levici je najbolj glasovita oseba dr. Giskra prav za prav Jiskra (advokat v Bernu), mož, kateri enkrat zine in že dvakrat „deutsche Cultur und Civilisation“ izreče. Ako bi človek po obrazu sodil, bi mislil, da je v Časlavi ali pa v Trenčinu beli